

ลำพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
Lamphuan in Hadsiew sub – district, Si Satchanalai district,
Sukhothai province

วุฒิสิทธิ จีระกมล¹
Wutthisit Jeerakamon¹

Received: November 19, 2021

Revised: December 20, 2021

Accepted: December 22, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ลำพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์การลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือทางการวิจัย การสัมภาษณ์ และการสังเกต ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ลำพวน เป็นการละเล่นพื้นบ้านโดยนั่งกับพื้นล้อมวงกันเป็นวงกลม และผลัดกันลำพวนระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ จะพบการลำพวนในงานรื่นเริงงานมงคลต่าง ๆ เนื้อร้องการลำพวนจะเป็นการเกี่ยวพาราสี หรือ ลำเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา ทำนองการลำพวนเกี่ยวสาว จังหวะเป็นจังหวะอิสระ ทำนองอยู่ในบันไดเสียง F เมเจอร์ ทำนองเสียงร้อง มีเสียงที่ใช้ 5 เสียง คือ เร ฟา ซอล ลา และ โด ทำนองเสียงของแคน มีเสียงที่ใช้ 6 เสียง คือ โด เร ฟา ซอล ลา และ โด (สูง) ทั้งทำนองร้องและทำนองแคน

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (wutthisit.rm@gmail.com)

ไม่มีเสียง มี และ เสียง ที่ ทิศทางทำนองร้องและทำนองแคน มีทิศทางขึ้นหรือลง เหมือนกัน การประสานเสียงเป็นแบบ Homophony คีตลักษณ์ (Form) เป็น ลักษณะแบบทำนองเดี่ยว แนวทางการอนุรักษ์การลำพวนของชาวไทยพวน โดยการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับการลำพวนไปที่เยาวชนภายในชุมชน คือ กลุ่มชุมชนมยุวไทยพวน และ การเผยแพร่ความรู้เรื่องการลำพวนผ่านสถานีวิทย์ท้องถิ่น

คำสำคัญ: ไทยพวน, ลำพวน

Abstract

This research had 2 objective were; 1) to study the Lamphuan play of Thai Puan people in Hadsiew sub – district, Si Satchanalai district, Sukhothai province and 2) to study the Lamphuan conservation guidelines. This research is qualitative research, the data collected from document other researches and field work study by interview and observation. The result of this study founded; Lamphuan is a folk play which the players sit in a circle after that, all players get to singing with one by one switch by their gender. Kaen is the music instrument to play along when they sing. Lam Puan is usually used in auspicious party for example ordination ceremony, wedding ceremony, Kathin ceremony and Kham Fah festival. The lyric of Lam Puan will tell about flirtation or Buddhism. Rhythm of Lam Puan that tell about flirtation is independent rhythm, medium speed, the melody about F major key, the singing melody has 5 notes include D, F, G, A and C the lowest note is D and the highest note is C. Kaen melody has 6 notes include C D F G A and C (high), the lowest note is C, the highest note

is D. Both singing melody and Kaen melody have not E note and B note, the directions of both melodies are same direction. Harmonize is homophony type and the form is single melody. In addition, the Lamphun conservation guidelines should be managed by local youth includes Thai Puan youth club and disseminating knowledge of flaming through local radio stations.

Keyword: Thai Puan, Lamphuan

บทนำ

คนพวน (phuan) เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แม้ภาษา ความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมบางอย่างจะคล้ายคลึงกับลาวอีสานหรือคนไทยอีสาน แต่ก็ต่างกันโดยสิ้นเชิง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือเรื่องของภาษา ที่น่าสนใจคือคำที่ใช้สระ ไอ คนพวนออกเสียงเป็นสระ เออ เช่น ให้ เป็น ห่อ หัวใจ เป็น หัวเจอ เจ้าแม่นไผ่ (คุณเป็นใคร) เป็น เจ้าแม่นผอ ภาษาพวนจัดอยู่ในภาษาตระกูลไต มีหน่วยเสียง 20 หน่วย มีสระเดี่ยว 18 เสียง สระประสม 6 เสียง (ภาษาไทยมี 5 เสียง) ภาษาพวนไม่มีตัว ร ควบกล้ำ (จะออกเสียงเป็น ฮ หรือ ล) ไม่มี ก เป็นตัวสะกด เช่น เชือก = เชื้อะ คอก = เคาะ ปาก = ปะ และไม่มีเสียง ช และ ฉ (จะออกเป็น ซ และ ส แทน) เช่น ช้าง = ช้าง ออกเสียงสระเอีย เป็น สระเอือ ตัวอย่างเช่น เกลือ = เกีย ปัจจุบันมีคนพวนกระจายอยู่ในประเทศไทย 25 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี กำแพงเพชร ฉะเชิงเทรา ชัยนาท นครปฐม นครสวรรค์ สุโขทัย น่าน อุทัยธานี พิจิตร เพชรบูรณ์ ลพบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี อุตรธานี เลย พิษณุโลก เพชรบุรี แพร่ ยโสธร หนองคาย และอุบลราชธานี (องค์ บรรจุน, 2553)

จากเอกสารเรื่องไทยพวน ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสขนาลัย จังหวัดสุโขทัย ไว้ว่า ชาวไทยพวนที่ตั้ง

ภูมิลำเนาอยู่ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันนี้มีอยู่ 4 บ้าน คือ บ้านหาดเสี้ยว บ้านหาดสูง บ้านใหม่ บ้านแม่รัก แต่ละบ้านมีวัดประจำบ้าน สำหรับชาวบ้านทำบุญ บ้านละหนึ่งวัด ชาวไทยพวนทั้ง 4 บ้านนี้ อพยพมาจากเมืองพวนแขวงเมืองเชียงขวางในประเทศลาว การอพยพมานี้ไม่พบหลักฐานในพงศาวดารและเอกสารใด ๆ แต่เชื่อกันว่า ต้องอพยพมาในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนปี พ.ศ. 2387 ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าแก่เล่าสืบต่อกันมาและการฉลองวัดและโบสถ์ในปี พ.ศ. 2387 ซึ่งมีศิลาจารึกติดอยู่ที่ฝาผนังโบสถ์วัดเป็นหลักฐาน การอพยพมานี้ ฝ่ายขรราวาสมีพี่น้องสามแสน คือแสนจันทร์พี่ชายใหญ่ แสนปัญญาน้องชายกลาง แสนพลน้องชายคนเล็ก เป็นหัวหน้านำมา ฝ่ายพระสงฆ์ มีเจ้าหัวอ้ายสมเด็จวัดบ้านตาลเป็นหัวหน้า การเดินทางเข้ามาในอาณาเขตของประเทศไทยนั้นเข้าใจว่าคงเดินเข้ามาทางจังหวัด น่าน แล้วเดินทางผ่านจังหวัดแพร่ จังหวัดอุตรดิตถ์ แล้วเดินทางมุ่งหน้าไปเมืองสวรรคโลก (วิเชียร วงศ์วิเศษ, 2525)

ในเอกสาร สารานุกรมชาติพันธุ์พวน ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวน คือ การลำพวน โดยที่ผู้ลำจะนั่งกับพื้น ดนตรีที่ประกอบในการลำคือ แคน ผู้เป่าแคนเรียกว่าหมอแคน และหมอแคนจะนั่งหันหน้าไปหาคนลำ ทำนองการลำของหมอลำพวนจะร้องเป็นท่อน ๆ ไป คล้ายบทสวดเป็นวรรค ๆ แต่ละวรรคจะประกอบด้วยทำนองขึ้น ๆ ลง ๆ เป็นแบบแผนพอสิ้นวรรค ๆ หนึ่ง ทั้งเสียงแคนและเสียงลำจะหยุดเป็นช่วงๆ เนื้อหาของบทลำมีตั้งแต่คำสอน บทกวีพาราสิ หรือกล่าวชื่นชมผู้รักใคร่ต่อกัน นอกจากนี้ยังมีการลำแบบปะทะคารมโต้ปฏิภาณของผู้ลำด้วยกันเองเรียกว่า การลำชิงชู้ (ลำชิงชู้) ประกอบด้วยผู้ที่เป็นหญิง 1 คน และเป็นชาย 2 คน ฝ่ายชายจะเป็นผู้กล่าวคารมโหว่ไหว แสดงความฉลาดปราดเปรื่อง ในเรื่องต่าง ๆ แข่งขันกันส่วนฝ่ายหญิงจะลำแก้บทกลอนลำ หรือการสอบภูมิปัญญาปฏิภาณไหวพริบของฝ่ายชายแต่ละคนที่มาเกี่ยวข้อง การลำพวนในรูปแบบลำชิงชู้ จึงเป็นการลำที่เร้าใจสร้างความสนุกสนานกับ

ผู้ฟัง ลำพวนยังคงรูปแบบเดิมไว้อยู่มาก เนื่องจากมักกล่าวในหมู่ชาวพวนด้วยกันเอง ทำให้ผู้ฟังที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาไม่ทราบความหมายเมื่อไม่ทราบความหมายไม่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อจะสื่อความหมายกับผู้คนในสังคมภาษาอื่น ทำให้มีผู้สนใจสืบทอดน้อยลง (วีระพงศ์ มีสถาน, 2539)

ประเพณีในการฉลองของชาวไทยพวนบ้านหาดเสี้ยว นั้น จะมีการละเล่นต่าง ๆ ได้แก่ นางกวัก นางสะ (นางสาก) นางดั่ง (นางดั่ง) หม่าเตย (อิตเตย) ไม้หม่าอ้อ (ไม้จืด) หม่ากะเล็งแก้งกับ (ลาวกระทบไม้) ลิงลม การร้องลำทำเพลงจะมี ลำพวน เช่นเดียวกับไทยพวนถิ่นอื่นลำพวนปรกติจะต้องนั่งลำผู้ฟังจะนั่งล้อมเป็นวง และเป็นลูกคู่ในบางครั้ง ดนตรีประกอบที่สำคัญคือ แคน กลอนลำพวนมีทั้งเป็นกลอนสด แสดงปฏิภาณไหวพริบของผู้ลำ และจะมีกลอนที่มีการแต่งขึ้นอย่างไพเราะ มีการเรียงร้อยถ้อยคำที่ไพเราะ คมคายเสนาหุสื่อสารถึงความอ่อนหวานลึกซึ้ง (เทศบาลตำบลหาดเสี้ยว, 2551)

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจในการลำพวนของชาวไทยพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในด้านความรู้ด้านดนตรีที่ยังคงมีอยู่ การขับร้องแบบดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปวัฒนธรรมทางดนตรีของชาวไทยพวนแบบดั้งเดิมนับวันก็ยิ่งจะสูญหายไป ปัญหาการขาดช่วงในการสืบทอดและบทบาทหน้าที่ที่ลดน้อยลงของดนตรีที่มีต่อสังคม อาจจะทำให้การลำของชาวไทยพวนต้องสูญหายไป ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เพื่อที่จะทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้สนใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ การลำพวนให้เป็นมรดกสืบทอดแก่ชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอ

ศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์การลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มผู้รู้ ประกอบไปด้วยปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ในชุมชน มีความรู้ในด้านความเป็นมาของชุมชน และ แนวทางการอนุรักษ์การลำพวน ของชาวไทยพวน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญด้านการลำพวนและการแปรรูป

1.3 กลุ่มบุคคลทั่วไปประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหาดเสี้ยว เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการลำพวนต่อวิถีชีวิตคนในชุมชน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ วารสาร ตำรา วิทยุทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลจากภาคสนาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการลำพวน โอกาสในการแสดง และวิธีการลำพวน

3.2 แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลการอนุรักษ์การลำพวน

3.3 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้เก็บข้อมูล วิธีการลำพวน และ การแปรรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการวิเคราะห์โดยวิธี

การ (Method of agreement) ประกอบด้วยการตรวจสอบข้อมูลเชิงทฤษฎี เพื่อพิจารณาเอกสารหลาย ๆ แห่งเพื่อความถูกต้องของข้อมูล

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ที่ได้จากเครื่องมือวิจัย โดยการวิเคราะห์ 3 แบบ คือ

4.2.1 การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย คือ การตีความสรุปจากข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่มองเห็น

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล โดยใช้ทฤษฎีเป็นตัวจำแนกและการวิเคราะห์แบบไม่ใช้ทฤษฎีซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของข้อมูล

4.2.3 การวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. ศึกษาการลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1.1 ลักษณะการลำพวน ของชาวไทยพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จะเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยพวนในอดีตในการให้ความบันเทิง ขั้นตอนในการลำพวนไม่มีพิธีการที่ซับซ้อน ลักษณะการลำพวนจะเป็นการนั่งกับพื้นล้อมวงกันเป็นวงกลม และผลัดกันลำพวนระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เป็นการเกี่ยวพาราสีกันของหนุ่มสาว หรือ เป็นการลำเล้าเรื่องบรรยายวิถีชีวิตชาวไทยพวน หรือ พุทธประวัติ โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบคลอไปกับเสียงร้อง ลักษณะการขับร้องเป็นกลอนมีลูกคู่คอยให้

ร้องรับเมื่อลำพวนจบในแต่ละท่อน ลักษณะของการโห่ร้อง ได้แก่ คำว่า โห่ฮิ้วว สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากที่กลุ่มคนที่คุยกันสนุกสนาน แล้วมีการหัวเราะ พูดว่า ฮ่า ฮิ้วว เวลาที่คนฟังแล้วรู้สึกชอบใจในคำร้องก็จะร้อง โห่ ฮิ้ววว ขึ้นมา

1.2 ลักษณะการเป่าแคนลำพวน โดยแคนที่ใช้ในการลำพวนจากการสัมภาษณ์ในอดีตจะใช้แคนเจ็ด แต่ในปัจจุบันจะใช้แคนแปด บรรเลงประกอบในการลำพวน เริ่มแรก แคนจะเป่าขึ้นก่อน ผู้ที่จะลำพวนก็จะขับร้องตามทำนอง หลังจากนั้นแคนก็จะบรรเลงตามผู้ขับร้องไปเรื่อย ๆ ถ้าผู้ลำพวนคิดคำร้องไม่ออก แคนก็จะเป่าตันไป จะมีลูกเล่นอยู่ในทำนองนั้น ๆ ลักษณะการเป่าแคนของชาวไทยพวนตำบลหาดเสี้ยว จะมีลักษณะเรียบยาว เพื่อเกาะกับเสียงร้องของผู้ที่ลำพวน ใช้บันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค ได้แก่ เสียง โด (C) เร (D) ฟา (F) ซอล (G) และ ลา (A) (ไม่ใช่ เสียง มี (E) และ เสียง ที (B)) ถ้าใช้ เสียงที่ได้จะไม่สัมพันธ์กับการขับร้องภาษาไทยพวนจะเพี้ยนจากทำนองที่เล่น

1.3 โอกาสในการแสดงลำพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีดังต่อไปนี้

1.3.1 การลงช่วง ในอดีตช่วงเวลาหัตถ์ค่า หม่อมสาวชาวไทยพวน จะมารวมตัวกันที่ ช่วง หมายถึง ลานภายในหมู่บ้าน ลงช่วง คือ การมาพบกันในลานหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านอาจจะมีมากกว่าหนึ่งช่วงก็ได้สาวชาวไทยพวนจะมาลงช่วงเพื่อร่วมกิจกรรม ปั่นฝ้าย และทอผ้า มีการจุดกองไฟอยู่กลางวง ส่วนพวกหนุ่ม ๆ ชาวไทยพวนก็ออกมาพบกับสาวชาวไทยพวนที่ช่วงภายในหมู่บ้าน ฝ่ายชายจะเป่าแคน และ ลำพวนเกี่ยวพาราสีฝ้ายหญิง ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ชายหญิงได้พบกัน โดยอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เนื่องจากในตอนกลางวันต่างฝ่ายก็ต้องออกไปทำงาน ทำไร่นานา ไม่มีโอกาสที่จะได้พูดคุยกัน

1.3.2 ในงานมงคลต่าง ๆ ไม่แสดงในงานอวมงคล การลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว เป็นเพียงการละเล่นของชาวไทยพวน ไม่ได้เป็นการร้องลำอาชีพ ในอดีตจะการร้องลำพวนในงานบวชพระ จะเริ่มในตอนค่ำ ๆ

(เริ่มประมาณ 19.00 หรือ 20.00 น.) จะมีหมอลำพวนชาย หมอลำพวนหญิง หมอแคน ร้องโต้ตอบกันไปมา และมีผู้ชมผู้ฟังนั่งล้อมวงฟัง โดยมีค่าจ้างลำพวนในอดีตอย่างน้อย 12 บาท การเล่นร้องลำพวนไม่มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน ลำถึงดึกๆ ก็หยุดไม่ได้ลำจนถึงเช้า

1.4 เนื้อร้องการลำพวน ลักษณะของคำร้องในการลำพวนไม่มีรูปแบบตายตัว ในอดีตจะเป็นการด้นสด คิดขึ้นเองเพื่อให้เหมาะสมกับงานที่ไปแสดง การลำพวนนั้นจะเป็นลำเป็นท่วงทำนองซ้ำ ๆ การฝึกร้องลำพวนก็มาจากการฟัง การจำจากการร้องลำพวนของผู้ที่มีความชำนาญ เนื้อหาที่ร้องไม่ได้รับการจัดบันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เนื้อหาของลำพวนแบบเก่าสูญหายไปมาก ลักษณะของการลำพวน จะมีการลำด้น (ด้นสด), ลำกลอน, ลำเรื่อง, ลำเกี่ยว โดยการลำเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องชาดก พุทธประวัติ นิทานพื้นบ้าน การเกี่ยวพาราสี และ เรื่องทั่ว ๆ ไป ทำนองการขับร้องในการลำพวนจะคลอไปกับเสียงแคน มีทำนองและจังหวะซ้ำ ลักษณะเหมือนการคร่ำครวญ ในการขึ้นต้นการร้องในแต่ละท่อนจะมีเสียงแคนจะเป่าขึ้นมาก่อน ตามด้วยเสียงของผู้ขับร้องลำพวน (ในอดีตลำพวนจะไม่มีแคนเป่าขึ้นต้นการลำพวน แต่ในช่วงหลังมีการเป่าแคนขึ้นต้นการลำเพื่อเพิ่มความไพเราะในการลำพวน) ลักษณะของทำนองขึ้นต้นและลงท้ายในแต่ละท่อนมีทำนองคล้ายกัน เนื้อร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของการลำพวนตำบลหาดเสี้ยว คือ เนื้อร้องที่ขึ้นต้นของการลำจะร้องว่า ฟังดีเนื้อ หรือ ฟังเอาเนื้อ ชูเฟิ่นฟั้น ชูยักช้อย หมอลำเอย หลังจากนั้นค่อยเข้าเรื่องในเนื้อหากการลำพวน

1.5 บทเพลงลำพวนเกี่ยวสาว มีเสียงแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เป็นจังหวะอิสระที่ยืดหยุ่นไปกับการร้องลำพวน อยู่ในบันไดเสียง F เมเจอร์ (major) ทำนองเสียงร้องมีเสียงที่ใช้ 5 เสียง คือ เร (D) ฟา (F) ซอล (G) ลา (A) และ โด (C) ไม่พบเสียง มี (E) และเสียง ที (B) ส่วนทำนองเสียงแคน มีเสียงที่ใช้ 6 เสียง คือ โด (C) เร (D) ฟา (F) ซอล (G) ลา (A) และ โด (C) สูง ไม่พบเสียง มี (E) และ เสียง ที (B) ทิศทางทำนองเป็นทำนองสองแนวแบบขนาน คือ

ภาพที่ 1 การลำพวน

ทิศทางของทำนองร้องและทำนองแคน มีทิศทางขึ้นหรือลงเหมือนกัน เป็นการประสานเสียงแบบ Homophony มีเสียงร้องเป็นเสียงหลัก และมีเสียงประสานเป็นเสียงแคน เสียงประสานของแคนเป็นแบบ Drone harmony ประสานเสียงเดี่ยวยาวไปตลอดวรรคเพลง คีตลักษณ์ เป็นลักษณะแบบท่อนเดี่ยว บรรเลงซ้ำกันมีความแตกต่างกันบ้างหรือไม่มีเลยก็ได้

ลำพวนเกี้ยวสาว

voice Tempo 70

Khaen

ฟัง เอา

7

เมื่อ สาย คอย ชู เห็น พัน ลำ เตะ ฆ้อง ก็ ลำ ทาน ข้อย เตะ ฆ้อง _____ ลำ กิ่ง อ้าย หรือ ว่า

12

ย่าน เสย สี _____ ลำ กิ่ง นา หรือ ว่า ย่าน เสย ซื่อ หรือ ว่า ย่านเสยง ส ง่า จัง บ่ ลำ

17

กิ่ง นา น้อ น่อง เอย _____ ข้อย ก่อ ดีใจ แล้ว สาว นาง เจ้า เว้า ต่อ ปาน ฝั่ง ได้

22

นั่ง ชาน ศา ลา กว้าง แต่ง ทาน _____ เสยง บ่ ม่วน บ่ ได้ ทาน ระ ชิ่ง _____

2

27

เสียง บ่ ดั่ง บ่ ได้ ทาน ฮ่อง ม้อง เสียง ขอย บ่ ก้อง จัง บ่ ได้ อุม กอง ทาน น้อ น่อง เอย...

32

ฮัก มัก น่อง แต่ มือน่อง ยัง เด็ก สาว นาง เจ้า ยัง น้อย... ดั่ง แต่ มือน้อย เจ้า นิ่ง ทะ ลาน ปลา

37

สร้อย ทาง หาด ดอน ทราย น้อ... น่อง เอย ขอย นี้ คือ นิ่ง ปลา อยากร กิน แมง มี...
ดั่ง เดียว น้อ น่อง เอย... ฟัง เอา น้อย สาย คอย สู้ เห็น พัน... ข้อ,

า น่อง เส มอ ตอ กาง ต้อ ขอย ก็ กาง ต้อ น่อง... เส มอ มา ต้อ ฮ

แมง บง ให้ แหวน คอ ประ สง ปลอย ย้าน แต่ เด โข กำ พ ยา มา

ก็ ตั้ง เดียว น้อ น้อง เอย ฟัง เอา น้อ สาย คอย สู้ พี่น พั้น ข้อย ก็

ต่อ น้อง เส มอ ต่อ กาง ต่อ ข้อย ก็ กาง ต่อ น้อง เส มอ มา ต่อ ฮง ขี้

จี แมง ปง ให้ แหวน คอ ประ สง ปล่อย ย้าน แต่ เต โข ก้า พยา มาร จี

ผ่า ย้าน แต่ ข้อย และ เจ้า จี ได้ ห่าง ไกล กัน น้อ น้อง เอย

ภาพที่ 2 โน้ตลำพวนเกี่ยวสาว

2. ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์การลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

แนวทางการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับการลำพวน โดยมุ่งเน้นไปที่เยาวชน ภายในชุมชน ในปัจจุบันได้มีกลุ่มเยาวชนที่ให้ความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมไทยพวนรวมกลุ่มกันเพื่อสืบทอดความรู้และอนุรักษ์ เกี่ยวกับการลำพวนและการ

เป่าแคนขึ้น โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า ชุมนุมยุวไทยพวน โรงเรียนเมืองเซลียง การก่อตั้ง ชุมนุมยุวไทยพวนนี้ เกิดขึ้นจากแนวคิดของ อาจารย์วิญญู ริงสิตวุฒาภรณ์ และ มอบหมายให้ครูประภาวดี ทองเวียง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2555 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่ออนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีไทยพวน ให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ โดยชุมนุมรับนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลหาดเสี้ยวและนอกพื้นที่ทั้งหมด เพื่อ เรียนรู้ประวัติ ภาษา ประเพณี ผ่านสื่อต่าง ๆ และลงพื้นที่เก็บข้อมูล ฝึกเรียนรู้ กับผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น งาน ผ้าป่าไทยพวน งานประเพณีกำฟ้า เป็นต้น นักเรียนในชุมนุมนุยุวไทยพวนเคยได้ รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ ในการประกวดร้องเพลงกล่อมเด็ก เป็นภาษา ไทยพวน กิจกรรมของชุมนุมนุยุวไทยพวน ที่จัดขึ้นในทุก ๆ ปี คือ การประกวดพูด ภาษาไทยพวน การเล่านิทานด้วยภาษาไทยพวน การประกวดพูดตามหัวข้อที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องราวภาษาไทยพวนโบราณ โดยมีกรรมการตัดสินเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ไทยพวน กิจกรรมทางด้านดนตรี การฝึกเด็กสืบทอดด้านการลำพวน โดยฝึกร้อง ลำพวน และ ฝึกเป่าแคน โดยฝึกกับนายภานุ พิมพภูเขียว ผู้เชี่ยวชาญการเป่า แคน และ การลำพวน การสนับสนุนชุมนุมนุยุวไทยพวนนั้น ได้รับการสนับสนุน จาก สภาวัฒนธรรมตำบลหาดเสี้ยว และผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและประเพณีไทย พวนอีกหลายท่าน

แนวทางในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการลำพวนผ่านสถานีวิทยุท้องถิ่นซึ่งจัดรายการโดยปราชญ์ชาวบ้านนายชนะ เข้มมุกด์ เป็นผู้มีความรู้ด้านภาษา และ ศิลปะวัฒนธรรมไทยพวน จากการรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ชาวไทยพวน นำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ ในรายการวิทยุชุมชน FM 106.75 MHz รายการฟังเพลงเก่าเล่าความหลัง ออกอากาศทุกวัน เวลา 08.00 น.และ FM 100 MHz รายการมือเช้าว่าไทยพวน ออกอากาศทุกวันอังคาร พุธ และ พฤหัสบดี เวลา 15.00 น. มีการนำการแสดงลำพวนมาแสดงในรายการ โดยนำเยาวชนจาก ชุมชนยุวชนไทยพวนมาร่วมแสดงเพื่อเป็นการสาธิตการลำพวนให้กับผู้ฟังออก

อากาศทางสถานีวิทยุ

ภาพที่ 3 กิจกรรมของกลุ่มชุมชนมยุรไทยพวน

สรุปผล

ลักษณะการลำพวน จะเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้าน การลำพวน จะเป็นการนั่งกับพื้นล้อมวงกันเป็นวงกลม และผลัดกันลำพวนระหว่างฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง เครื่องดนตรีที่ใช้คือ แคน จะพบการลำพวนในโอกาสดังต่อไปนี้ คือ การลงช่วง และ ในงานรื่นเริงงานมงคลต่าง ๆ เนื้อร้องการลำพวนจะเป็นการลำเกี่ยว หรือ ลำเรื่อง เนื้อหาในการลำพวนจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การเกี่ยวพาราสี และ เรื่องทั่ว ๆ ไป บทเพลงลำพวนเกี่ยวสาว มีเสียงแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ที่ยึดหยุ่นไปกับการร้องลำพวน อยู่ในบันไดเสียง F เมเจอร์ (major) ทำนองร้องมีเสียงที่ใช้ 5 เสียง คือ เร (D) ฟา (F) ซอล (G) ลา (A) และ โด (C) ทำนองเสียงแคน มีเสียงที่ใช้ 6 เสียง คือ โด (C) เร (D) ฟา (F) ซอล (G) ลา (A) และ โด (C) สูง ทั้งสองทำนองไม่พบเสียง มี (E) และ เสียง ที (B) ทิศทาง

ทำนองเป็นทำนองสองแนวแบบขนาน การประสานเสียงแบบ Homophony เสียงประสานของแคนเป็นแบบ Drone harmony คีตลักษณ์ เป็นลักษณะแบบท่อนเดียว

แนวทางการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับการลำพวน โดยกลุ่มชุมชนมยุรไทยพวน โรงเรียนเมือง โดยชุมชนุมนุรรับนักเรียนในพื้นที่ตำบลหาดเสี้ยวและนอกพื้นที่ เพื่อเรียนรู้ประวัติ ภาษา ประเพณี ผ่านสื่อ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ฝึกเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เข้าร่วมงานประเพณีในท้องถิ่น และ แนวทางในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการลำพวนผ่านสถานีวิทยุท้องถิ่นซึ่งจัดรายการโดยปราชญ์ชาวบ้าน ในรายการวิทยุชุมชน FM 106.75 MHz รายการฟังเพลงเก่าเล่าความหลัง ออกอากาศทุกวัน เวลา 08.00 น. และ FM 100 MHz รายการมือเช้าว่าไทยพวน ออกอากาศทุกวันอังคาร พุธ และ พฤหัสบดี เวลา 15.00 น. มีการนำการแสดงลำพวนมาแสดงในรายการ

อภิปรายผล

การลำพวนในอดีตเป็นดนตรีที่ชาวไทยพวนหนุ่มสาวใช้ในการเกี้ยวพาราสีกัน และใช้เพื่อสร้างความสนุกสนานในงานพิธีกรรมที่เป็นมงคลของชาวไทยพวน เช่น งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น แต่ในปัจจุบันการแสดงลำพวนมีจำนวนน้อยลง ผู้ชมที่เหลือในปัจจุบันเป็นกลุ่มผู้ชมสูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนชาวไทยพวน กลับไม่มีความสนใจในการแสดงลำพวน เนื่องจากไม่เข้าใจภาษาไทยพวน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกลุ่มผู้สืบทอดการลำพวน อีกทั้งยังพบว่าปัญหาเยาวชนชาวไทยไม่พูดภาษาไทยพวน จึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจความหมายของการลำพวนที่ถ่ายทอดด้วยภาษาไทยพวนได้ เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีคนภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนไทยพวนมากขึ้น และค่านิยมในการพูดภาษาไทยภาคกลางภายในสถานศึกษา ทำให้เด็กที่พูดภาษาไทยพวนกลายเป็นกลุ่มที่แตกต่างจากกลุ่ม

เด็กส่วนใหญ่ อีกทั้งขาดการปลูกฝังให้มีความรู้สึกรักภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ไทยพวนของคนในครอบครัว จากสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้การสืบทอดด้านการฟังลำพวนนั้นประสบปัญหามาก ในด้านความบันเทิงที่เสื่อมถอยลง มาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน ทำให้มีทางเลือกใหม่เพิ่มขึ้นในการให้ความบันเทิง เช่น อินเทอร์เน็ต และ โทรศัพท์ เป็นต้น ทำให้กิจกรรมหรือ พิธีกรรมของชาวไทยพวน มีการใช้ดนตรีประเภทอื่นแทนการแสดงลำพวน สอดคล้องกับ กฤษณ์ท แสนทวี(2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า การสืบทอดในการลำพวนนั้นมีความยากลำบาก มีความพยายามที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านระบบโรงเรียนเพื่อสร้างความสนใจให้กับเด็ก ๆ แต่ประสบปัญหาด้านการสนับสนุนจึงทำให้ขาดความต่อเนื่อง ประกอบกับปัญหาเรื่องการใช้ภาษาไทยพวนของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ทั้งด้านทักษะการฟังและการพูด ซึ่งต้องอาศัยครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญในการปลูกฝังเรื่องนี้ ส่วนการสืบทอดและการประยุกต์ด้านรูปแบบและเนื้อหา ของลำพวนนั้น ยังไม่มีความเป็นไปได้ที่จะปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์การขับลำพวน เนื่องจากรูปแบบของลำพวนนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน และหากปรับเปลี่ยนไปแล้วอาจทำให้ไม่สะท้อนถึงความ เป็นลำพวนของชาวไทยพวนได้ โดยเฉพาะภาษา และท่วงทำนอง เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน แต่หากเป็นการประยุกต์ในเรื่องของการแต่งกายและการฟ้อนประกอบการขับลำพวน การสร้างเนื้อหาขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน แต่ปัจจุบันยังไม่เคยประยุกต์ลำพวนให้เป็นไปตามลักษณะดังกล่าวมาก่อน สำหรับการเพิ่มช่องทางผ่านพิธีกรรมและโอกาสในการแสดง ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากการขับลำพวนสด ๆ เป็นการบันทึกลงเทปหรือแผ่นซีดี แล้วนำไปเผยแพร่โดยการออกอากาศทางสถานีวิทยุ และการจัดแสดงในรูปแบบการสาธิตเมื่อมีบุคคลจากภายนอกชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิต รวมไปถึงการแสดงในโรงเรียนของเด็ก

และเยาวชนชาวไทยพวนบ้าง ซึ่งช่องทางการสื่อสารการแสดงลำพวนในรูปแบบใหม่นี้อาจช่วยเก็บบริษัทการแสดงลำพวนไว้ได้ แต่ไม่สามารถสร้างศิลปินรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้นได้ เนื่องจากสื่อประเภทเทปและซีดี ไม่ใช่สื่อที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมในชุมชนอย่างแท้จริง แนวทางการสืบทอดกลุ่มผู้ชมผู้ฟังลำพวน เป็นความยากลำบากเนื่องมาจากปัจจุบันมีเพียงคนที่มีอายุเฉลี่ยวัยกลางคนไปแล้วที่ยังชื่นชอบอยู่ แต่กลุ่มที่สามารถพัฒนาการเป็นหมอลำหรือหมอแคนในอนาคตนั้นกลับลดลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานรัฐ หรือ องค์กรเอกชน ในท้องถิ่นควรนำองค์ความรู้จากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในส่งเสริมการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมไทยพวน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนชุมชน
2. ควรมีการศึกษาประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมของชาวไทยพวนบ้านหาดเสี้ยวในทุกมิติ เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กฤษณ์ท แสนทวิ. (2552). *ลำพวน: การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอด
อัตลักษณ์ชาวไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี*. กรุงเทพฯ;
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลตำบลหาดเสี้ยว. (2551). *สืบเชื้อสาย ไทยพวนบ้านหาดเสี้ยว*. อุตรดิตถ์
: พี.ออฟเซ็ทอาร์ท.
- วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2525). *ไทยพวน*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (2539). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- องค์ บรรจุน. (2553). *สยามหลากเผ่าหลายพันธุ์*. กรุงเทพฯ: มติชน.